

Histria – Godišnjak Istarskog povijesnog društva, sv. 3 (2013.), 551 str.

Hrvatsku historiografiju obogatio je treći svezak *Histrije* objavljen u Puli 2013. godine. Ovaj povijesni znanstveni časopis izdaje Istarsko povijesno društvo – Società storica istriana sa suizdavačima: Povijesni i pomorski muzej Istre – Museo storico e navale dell'Istria te Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Glavni i odgovorni urednik i ovoga je broja Maurizio Levak kojemu se unutar Uredništva te Uredničkoga odbora pridružuju i drugi ugledni znanstvenici. Kao što je već poznato, *Histria* potiče, recenzira i objavljuje znanstvene i stručne radove, prikaze knjiga, časopisa te drugih znanstveno-stručnih publikacija, izvješća sa znanstvenih i stručnih skupova, poglavito iz povijesti Istre u širem regionalnomu i interdisciplinarnomu kontekstu.

Aktualni broj *Histrije* sadržajno je koncipiran u tri tematske cjeline: *Rasprave i prilozi* (str. 13 – 226), *Ocjene, prikazi, izvješća* (267 – 536), *Reagiranja i polemike* (537 – 544), a završava abecednim popisom sudionika (545 – 551). Na zavidnomu broju stranica (čak 551) objavljeni su tekstovi različitih tema i raznolike naravi, a koji ne izlaze iz temeljne interesne sfere časopisa. Godišnjak je, pored radova na hrvatskomu jeziku, obogaćen člancima na talijanskomu i slovenskomu jeziku, uz sažetke na drugim jezicima (na hrvatskome, talijanskom, odnosno engleskom jeziku).

Prva cjelina donosi devet znanstvenih radova (jedan pregledni rad, šest prethodnih priopćenja i dva izvorna znanstvena članka). Uvodni rad u trećemu broju godišnjaka (15 – 38), koji predstavlja vrijedan prilog i poticaj daljnjem istraživanju notarskih kodeksa srednjovjekovnih i ranonovovjekovnih gradova, jest rad Darije Mihelič »Notarska knjiga – vir za raziskavo mestnega prebivalstva Buzeta 1492. – 1517.«. Autorica apostrofirala vrijednost objavljene notarske knjige Martina Sotolića iz razdoblja 1492. – 1517. za praćenje i proučavanje društvene i gospodarske povijesti Buzeta. Navedena notarska knjiga koju je objavio Mirko Zjačić omogućuje analizu antroponimske slike te uvid u strukturu stanovništva, ali i rekonstruiranje ekonomske dinamike grada.

Sljedeći rad, autora Rina Ciguia »Alcuni aspetti della vita socio-economica a Umago nei secoli XVI e XVII« (39 – 59), kroz poznate bibliografske podatke i do sada neproučene dokumentarne izvore istražuje socijalno-ekonomska umaška obilježja tijekom 16. i 17. stoljeća. Autor ukazuje na nepovoljan utjecaj loših higijenskih i sanitarnih uvjeta na međusobno povezan demografski i gospodarski razvoj Umaga. Tijekom razmatranog razdoblja intenzivno kolonizatorsko djelovanje Mletačke Republike, učestale epidemije i ratovi uzrokovale su duboke promjene u etničkoj strukturi stanovništva grada.

U radu Igora Eterovića i Ivane Eterović »Devet lovranskih oporuka iz druge polovice 18. stoljeća: povijesna i jezična analiza« (61 – 97) na temelju arhivske građe, koja se nalazi unutar fonda *Javni bilježnici Rijeke i okolice* u Državnom arhivu u Rijeci, autori analiziraju devet lovranskih oporuka napisanih hrvatskim jezikom koje datiraju iz 18. stoljeća. Jezična analiza odabranih oporuka pruža temelj za povijesnojezično istraživanje govorene i pisane riječi Lovranštine, ali i širega područja toga doba, pružajući istovremeno i važan okvir za iščitavanje onomastičke građe. U interdisciplinarnome pristupu istraživanja oporuka

ogleda se njihova vrijednost, kako za filologe, tako i za povjesničare kao vrijedno povijesno vrelo.

Analiza prvog lista na hrvatskome jeziku u Istri *Naša sloga* u kontekstu percepcije talijanskoga kolonijalizma u Africi s kraja 19. stoljeća među istarskim Hrvatima težište je rada Davida Orlovića pod naslovom »Odjeci talijanskoga kolonijalizma u Africi s kraja XIX. stoljeća u Istri prema pisanju Naše sloge« (99 – 116). Iz analiziranih novinskih izvješća može se iščitati suodnos između događanja u Africi i nacionalne emancipacije u Istri. Slijedom navedenog, autor prikazuje očitu određenost uredništva prema vanjskoj politici Kraljevine Italije. U tekstovima kojima se obavještava javnost o događanjima u Africi, prisutna je osuda talijanske kolonijalne ekspanzije te poticanje i snaženje nacionalne osviještenosti Hrvata u Istri.

Roberto Spazzali u članku »Uno sguardo dall'Adriatico. La crisi asiatica dei tre imperialismi nei commenti di politica estera di Silvio Benco« (117 – 141) istražuje posljedice ekspanzionističkoga imperijalizma od kraja 19. do početka 20. stoljeća, Japana i Sjedinjenih Američkih Država na Tihom oceanu te krize Ruskog Carstva nakon poraza u Port Arhuru. Događanja i geopolitičke promjene na tadašnjoj međunarodnoj političkoj pozornici na stranicama dnevnih novina *Il Piccolo della sera* prati i komentira tršćanski novinar Silvio Benco. Na kraju teksta priložena su njegova četiri novinska članka objavljena u navedenome dnevniku.

Slovensko kulturno društvo *Istra* u Puli, osnovano 2001. godine, različitim aktivnostima nastoji doprinijeti njegovanju, promicanju te očuvanju slovenskog jezika i kulture, ali i snaženju dobrosusjedskih odnosa. Osnivanju i djelovanju slovenskih društava u Puli od 80-ih godina 19. stoljeća do današnjih dana posvećen je rad Barbare Riman »Čitaonicu je osnovala "šaka braće Slovenacah" u želji "da pokažu svietu, da se znadu ponosit svojim dičnim imenom, svojim milim jezikom": slovenska društva u Puli od 1886. do 2011. godine« (143 – 165). Autorica analizira djelovanje društava koja su tijekom povijesti slijedila aktualna društveno-politička događanja, a pored prvotne egzistencijalne imala su i kulturnu dimenziju.

Učiteljska škola u Kastvu od njezina osnivanja 1906. godine do preseljenja u Rijeku 1947. godine okosnica je sljedećeg rada pod naslovom »Učiteljska škola u Kastvu kroz dokumente Državnoga arhiva u Rijeci i Arhiva Prve riječke hrvatske gimnazije« (167 – 205). Temeljeći svoja istraživanja na arhivskoj građi iz dokumenata kastavske općine pohranjenoj u Državnom arhivu u Rijeci, školske arhive učiteljske škole pronađene u Arhivu Prve riječke hrvatske gimnazije te dostupnoj stručnoj literaturi, autori Ines Grgurina i Luka Tidić kroz rad škole prikazuju utjecaj i odraz tadašnjih političkih, gospodarskih, društvenih i obrazovnih promjena. Na kraju su priložene fotografije i zanimljivi dokumenti istraženog razdoblja iz navedene arhivske građe.

U namjeri da se otrgne od zaborava i fokusira interes na lik i djelo istarskog benediktinca rodnom iz Novigrada i prvog riječkog biskupa Isidora Saina, Marko Medved napisao je rad »Istarski benediktinac i prvi riječki biskup Isidoro Sain 1869. – 1932.« (207 – 236). Sam autor navodi kako je historiografija zanemarila novigradskog redovnika, ali ne zbog

nedostatka izvora, već zbog državno-političkih uvjeta koji su obilježili povijest Rijeke u prvoj polovici 20. stoljeća. Neosporne su njegove zasluge u pastoralnome životu grada i izgradnji novih biskupijskih struktura nove Riječke biskupije koje treba kritički, bez pristranosti, promišljati u kontekstu odnosa talijanske katoličke hijerarhije i talijanskog fašizma.

»Kažun kao prepoznatljiv element identiteta Istre« (238 – 266) Tihomire Stepinac Fabijanić posljednji je rad prve cjeline u kojem autorica na temelju literature i terenskog istraživanja analizira različitost pojmova i oblika kažuna, rasprostranjenost, podrijetlo, europske relacije ovakvog načina gradnje te posebno naglašava potrebu zaštite i očuvanja kažuna kao primjera tradicijskog graditeljstva Istre. Rad je obogaćen fotografijama kažuna u Istri i Nacionalnom parku Peak District te fotografijama sličnih građevina u Italiji i Dalmaciji.

Na drugu cjelinu naslanja se opsežno poglavlje *Ocjene, prikazi, izvješća* u kojem su sveukupno objavljena sedamdeset i dva teksta. Prikazana su uglavnom novija izdanja knjiga, monografija, zbornika radova, časopisa, izvješća sa znanstvenih i stručnih skupova te katalogi izložbi koji ulaze u područje znanstvenog i stručnog interesa godišnjaka.

U posljednjoj, trećoj cjelini, *Reagiranja i polemike*, Stipan Trogljić, autor monografije *Mons. Božo Milanović, istarski svećenik (1890. – 1980.). Crkveno-vjersko i javno-političko djelovanje* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2011.), odgovara na prikaz iste knjige, objavljen u prethodnomu broju *Histrije* (sv. 2, 2012., str. 293 – 298), a koji potpisuje Bojan Horvat. Stipan Trogljić objašnjava, polemizira i osporava navode Bojana Horvata. Tako naglašava i kako nije imao namjeru dati konačnu sliku o znamenitu Istraninu te očekuje nova djela bez ideoloških predznaka i predrasuda, u duhu istine.

Treći svezak godišnjaka *Histria* multidisciplinarnim pristupom na svojim stranicama donosi nova saznanja iz povijesti istarskog i šireg područja, ali ostaje i otvoren prostor za propitivanje i objavljivanje novih priloga iz različitih razdoblja bogate istarske prošlosti. Svojim opsežnim sadržajem zasigurno će izazvati interes ne samo znanstvene nego i šire čitalačke javnosti.

Ana Anić Opašić